

Kulturdepartementet

Veileder

Forstandere i trossamfunn

Innhold

1

Føring av trossamfunnets medlemsregister og inn- og utmeldinger 5

- Godkjenning av forstander 6
- Innmelding 7
- Krav om tilskudd 8
- Utmelding 10
- Personopplysningsloven 11

2

Vigsel 13

- Forstander som vigsler 14
- Regler om vigsel 14
- Tvangsekteskap 17
- Søskenbarnektenskap 17

3

Tilskudd etter trossamfunnsloven 18

- Tilskudd til trossamfunn 19
- Rapport og regnskap 21

4

Annen nyttig informasjon 22

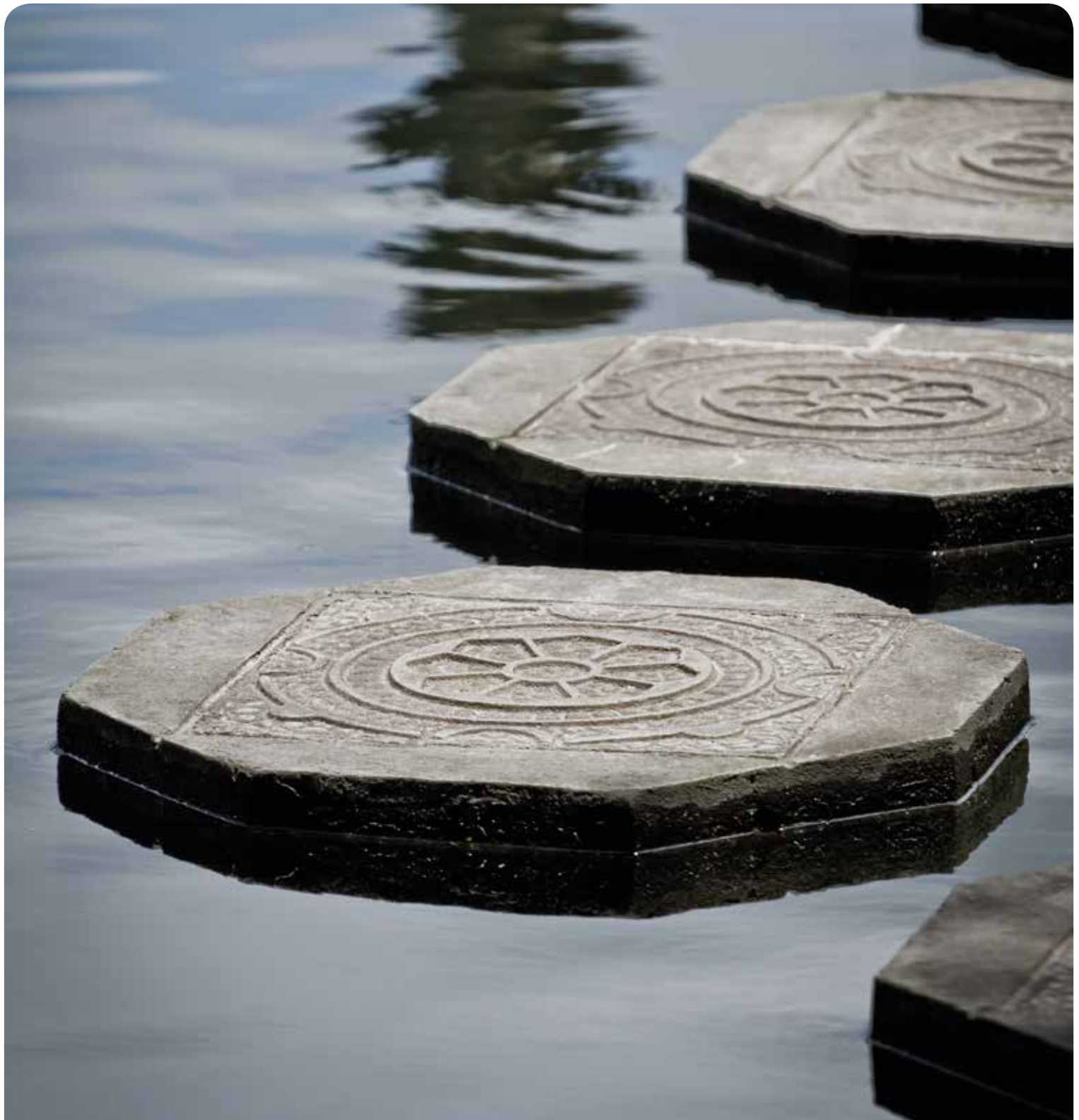
- Forbud mot diskriminering 23
- Politiattest for personer med oppgaver og ansvar for barn i trossamfunnet 24
- Straffeloven 24
- Kjønnsslemlestelse 25
- dinutvei.no 26
- Radikalisering og voldelig ekstremisme 26
- Arbeids- og oppholdstillatelse for religiøse ledere 26

5

Vedlegg 27

- Vedlegg 1 28
- Vedlegg 2 29
- Notater 30

Innledning

Dette heftet har fokus på oppgavene forstander i trossamfunn har etter lov om trdomssamfunn og ymist anna (heretter omtalt som trossamfunnsloven) og lov om ekteskap (heretter omtalt som ekteskapsloven).¹ Til trossamfunnsloven hører forskrift om registrerte og uregistrerte trossamfunn (heretter omtalt som forskrift om trossamfunn) som gir mer detaljerte bestemmelser om forhold som er regulert i trossamfunnsloven. Heftet gir i tillegg veiledning i andre sentrale gjøremål for en forstander.

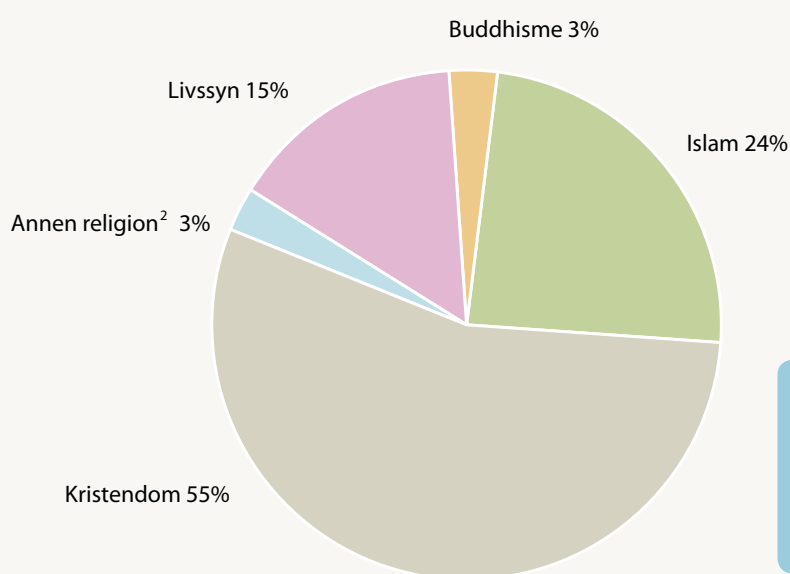
Det stilles krav til trossamfunn som velger å bli registrert etter trossamfunnsloven, kreve statstilskudd og ha vigselfrett. Kravene har hjemmel i trossamfunnsloven og ekteskapsloven og går videre fram av rundskriv.

Tros- og livssynssamfunn utenfor Den norske kirke har lovfestet rett til å kreve årlige tilskudd fra staten og fra kommuner hvor det bor medlemmer i tros- eller livssynssamfunnet. Tilskuddet skal være om lag like stort som statens og kommunenes budsjetterte utgifter til Den norske kirke per medlem. Formålet er å

sikre økonomisk likebehandling av tros- og livssynssamfunn i Norge. Tilskuddsordningen har hjemmel i trossamfunnsloven og lov om tilskott til livssynssamfunn.

Statistikk per 1. januar 2017 viser at det er 800 tros- og livssynssamfunn utenfor Den norske kirke med nesten 620 000 medlemmer. Både antall trossamfunn og antall medlemmer har økt de siste årene. Følgende figur viser den prosentvise fordelingen av medlemmer mellom ulike religioner og livssyn utenfor Den norske kirke.

Medlemmer¹ i tros- og livssynssamfunn utenfor Den norske kirke, etter religion/livssyn per 1. januar 2017 i prosent.

- 1 Omfatter bare medlemmer det blir mottatt offentlig støtte for.
2 Omfatter bahai, hinduisme, jødedom, sikhisme og andre trosretninger

Kilde: SSB, Kulturstatistikk 2017.

¹ Veilederen «Forstandere i trossamfunn» ble utgitt i 2012, og oppdatert oktober 2018.

Fylkesmannsembetene behandler saker etter trossamfunnsloven og utbetaler statstilskudd til trossamfunn. For å få en god og effektiv behandling av sakene og et så korrekt grunnlag som mulig for å utbetale statstilskudd til riktig tid, er det viktig at trossamfunnene utfører oppgavene i tråd med gjeldende lovverk.

Dette heftet er ment å være et oppslagsverk for alle nye forstandere. Noen trossamfunn har eksistert i

lang tid i Norge og har allerede gode rutiner for lovpålagte oppgaver og administrative gjøremål, mens andre trossamfunn er nyetablerte. Hefkets beskrivelser av måter å løse lovpålagte oppgaver og andre gjøremål på, vil derfor være kjent for noen forstandere og gi ny og nyttig informasjon til andre.

Heftet inneholder også nyttig informasjon for styreleder og styremedlemmer i trossamfunn.

Heftet har fire deler:

- I del 1 gjennomgås forstanders lovpålagte oppgaver knyttet til inn- og utmeldinger og føring av trossamfunnets medlemsregister.
- I del 2 gjennomgås forstanders ansvar og lovpålagte oppgaver knyttet til vigsel. Denne delen er kun relevant for trossamfunn som har vigselsrett.
- I del 3 presenteres administrative oppgaver som forstandere ofte har ansvar for i et trossamfunn.
- I del 4 følger informasjon om et utvalg lover som er nyttig for forstandere å kjenne til. Til sist i denne delen er det med en oversikt over relevante institusjoner og organisasjoner som gir mer utdypende informasjon om ulike temaer som berøres i dette heftet.

Religionsfrihet

Tros- og livssynsfriheten er en grunnleggende menneskerett som er forankret i Grunnloven og internasjonale konvensjoner som Norge er forpliktet av.

Statens fremste oppgave i tros- og livssynspolitikken er å styrke og beskytte tros- og livssynsfriheten. Den norske stat kan likevel begrense retten til utøvelse av religion for å beskytte andre grunnleggende menneskerettigheter. For eksempel kan staten gripe inn hvis et trossamfunn utfører religiøse handlinger som setter andres liv og helse i fare, også egne medlemmers.

I Norge har staten også en målsetting om å føre en aktivt støttende tros- og livssynspolitikk, blant annet gjennom tilskuddsordningen til tros- og livssynsamfunn.

1

Føring av trossamfunnets
medlemsregister og
inn- og utmeldinger

Godkjenning av forstander

Trossamfunn må ha en godkjent forstander for å bli registrert. Trossamfunn velger selv hvem de vil ha som forstander. Forstanderen trenger ikke å være samme person som den religiøse lederen. Det er opp til trossamfunnet å bestemme. Forstanderen er den som har de lovpålagte oppgavene i trossamfunnet.

Trossamfunnsloven § 14:

Med prest eller forstander i registerført samfunn er i denne lova meint den eller dei som har lovsette gjøremål i trudoms-samfunnet.

Fylkesmannen godkjenner forstandere. Forstanderen må være medlem i trossamfunnet. Det er ikke mulig å være forstander i flere trossamfunn samtidig. Dersom et trossamfunn for eksempel ikke får godkjent en ny forstander eller trossamfunnet ikke klarer å finne eller bli enige om hvem som skal være forstander, kommer Fylkesmannen til å fatte vedtak om å slette trossamfunnet fra registeret.

Ifølge trossamfunnsloven må forstanderen leve et hederlig liv og ha evne til å utføre lovpålagte oppgaver. Den som skal være forstander må være mellom 23 og 75 år, men Fylkesmannen kan gjøre unntak fra alderskravet etter en konkret vurdering.

I forbindelse med godkjenning av forstander vurderer fylkesmannsembetet blant annet om forstanderens ferdigheter i norsk og samfunnskunnskap er gode nok til å utføre lovpålagte oppgaver. Noen fylkesmannsembeter har individuelle samtaler med nye forstandere.

Nye forstandere må undertegne en erklæring om at han/hun samvittighetsfullt vil oppfylle de plikter som er pålagt forstandere. Når erklæringen er undertegnet og sendt Fylkesmannen, mottar forstander en attest om at erklæringen er godtatt. Forstander er da godkjent av Fylkesmannen.

Skjemaet for forstanders egenerklæring finnes på Kulturdepartementets nettsider:

http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/tema/tros_og_livssynssamfunn/skjemablan-ketter.html?id=447030

Trossamfunnets styre skal sende melding til Fylkesmannen når forstander har blitt tilsatt, forflyttet eller har sluttet. Det skal brukes et eget skjema for dette. Styreleder i trossamfunnet skal undertegne skjemaet. Skjemaet finnes på Kulturdepartementets nettsider:

http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/tema/tros_og_livssynssamfunn/skjemablan-ketter.html?id=447030

Forstandere står under samme ansvar som offentlig tjenestemann når de utfører lovpålagte oppgaver. Det betyr blant annet at forstandere har taushetsplikt på lik linje med yrkesgrupper i offentlig sektor, og kan straffes med bøter eller fengsel for brudd på denne plikten.

Forstanders tjenstedistrikt

Trossamfunnet oppgir tjenstedistrikt i forbindelse med registreringen av trossamfunnet hos fylkesmannen eller ved melding om tilsetting av forstander.

Trossamfunnet kan endre forstanders tjenstedistrikt ved å sende melding til fylkesmannen.

Tilsyn med forstander

Fylkesmannen fører tilsyn med hvordan forstandere utfører lovpålagte gjøremål. Hvis en forstander ikke gjør de lovpålagte oppgavene på en tilfredsstillende måte, kan Fylkesmannen frata forstanderen retten til å virke som forstander og vigsler.

Forstanders lovpålagte oppgaver

Trossamfunnsloven pålegger forstanderen å kontrollere at lovens vilkår er oppfylt når noen skal melde seg inn i eller ut av trossamfunnet. Forstanderen skal også føre trossamfunnets medlemsregister.

Dersom trossamfunnet har vigselsrett, er det forstander som har myndighet til å utføre vigsler. Forstander

må følge reglene for vigslar gitt i ekteskapsloven. Nærmere informasjon om vigslar står i heftets del 2.

Medlemsregistrering og krav om tilskudd

Trossamfunn bestemmer selv hvem som kan bli medlem og hvordan disse tas opp som medlemmer.

Trossamfunnsloven har regler om inn- og utmelding og om medlemskap i trossamfunn. Noen av reglene gjelder kun for medlemmer trossamfunnet krever tilskudd for, mens andre regler gjelder uavhengig av om trossamfunnet krever tilskudd for medlemmene eller ikke.

For å få tilskudd for medlemmer, er det nødvendig at trossamfunnet har en ryddig håndtering av medlemsregistreringen. Trossamfunn kan åpne for medlemskap for personer som er medlem i Den norske kirke eller et annet tros- eller livssynssamfunn, og for utlendinger som ikke er å regne som bosatt i Norge, men vil ikke få tilskudd for disse.

Trossamfunn som både har medlemmer de krever tilskudd for og medlemskap for personer som er medlem i Den norske kirke eller andre tros- eller livssynssamfunn, må være særskilt påpasselig med medlemsregistreringen slik at det ikke blir dobbeltføringer i forbindelse med krav om tilskudd.

Arbeidet med medlemsregistrering i et trossamfunn handler særlig om hvordan forstander håndterer inn- og utmeldinger.

MERK

Forstander må være oppmerksom på at opplysninger om medlemskap i trossamfunn er sensitive personopplysninger og at forstander har lovpålagt taushetsplikt om disse opplysningene. Det er viktig å være oppmerksom på at forstanderens taushetsplikt om inn- og utmelding av personer over 15 år også gjelder overfor foreldrene.

Eksempler på hvordan forstander kan håndtere sensitive personopplysninger finnes i heftets del 3.

Forskrift om trossamfunn § 11:

Prest eller forstander i registrert trossamfunn skal føre medlemsregister med følgende opplysninger: Opptatt i menigheten, utmeldt av menigheten, levende fødte og døde. Videre skal det i medlemsregistret fremgå hvem som er ekteviet av menighetens prest eller forstander når han/hun har vigselmyndighet (jf. ekteskapsloven).

Innmelding

Forstander skal påse at trossamfunnslovens vilkår for innmelding er oppfylt når noen ønsker å melde seg selv eller sine barn under 15 år inn i trossamfunnet. Forstander skal blant annet forsikre seg om at den som vil melde seg inn er over 15 år. Barn under 15 år kan kun meldes inn av foreldre eller verge. Hvis et barn under 15 år forsøker å melde seg selv inn i trossamfunnet, skal forstander nekte å ta imot innmeldingen.

Forstander skal også kontrollere at trossamfunnets egne vilkår for innmelding og medlemskap er oppfylt.

MERK

Den religiøse myndighetsalderen i Norge er 15 år. Det betyr at personer over 15 år selv bestemmer om de vil være medlem av et trossamfunn, og hvilket trossamfunn de eventuelt vil være medlem av.

Norske trossamfunn kan være en del av en større organisasjon med base og forgreninger i utlandet. En utenlandsk borger som er innmeldt i et slikt trossamfunn i hjemlandet, blir ikke automatisk medlem av det norske trossamfunnet ved innvandring til Norge. Vedkommende må selv aktivt og uttrykkelig gi melding om eller bekrefte at han/hun ønsker medlemskap i det norske trossamfunnet. For barn under 15 år er det foreldre eller eventuelt vergen som skal gi meldingen eller bekreftelsen. Forstander skal også i slike tilfeller kontrollere at trossamfunnslovens vilkår for innmelding er oppfylt.

Krav om tilskudd

For å få tilskudd for et nytt medlem SKAL forstander:

- Spørre den som vil melde seg inn om han/hun er medlem i et annet tros- eller livssynssamfunn. Hvis svaret er ja, skal forstander opplyse at han/hun må melde seg ut av det andre samfunnet før trossamfunnet kan kreve tilskudd for vedkommende.
- Spørre den som vil melde seg inn om han/hun er norsk statsborger. Hvis svaret er nei, må forstander spørre om vedkommende er bosatt i Norge. Hvis også svaret på dette spørsmålet er nei, kan trossamfunnet ikke kreve tilskudd for vedkommende.

MERK

Det er viktig å være oppmerksom på at forstander ikke kan kreve å få vite hvilke andre tros- eller livssynssamfunn medlemmene er eller har vært medlem av.

For å sikre ryddighet i registreringen av nye medlemmer trossamfunnet krever tilskudd for, kan forstander i tillegg:

- Spørre den som vil melde seg inn om han/hun har mottatt en utmeldingsattest dersom han/hun tidligere har vært medlem i et annet trossamfunn. Hvis svaret er nei, kan forstander be vedkommende om å skaffe utmeldingsattest og bekrefte at attesten er mottatt, før innmelding skjer. Forstander kan ikke kreve å få se utmeldingsattesten.
- Spørre om den som vil melde seg inn har benyttet seg av Brønnøysundregistrenes opplysningstjeneste om medlemskap i tros- og livssynssamfunn. Her kan vedkommende få informasjon om han/hun står oppført i et annet tros- eller livssynssamfunn. Hvis svaret er nei, kan forstander anbefale at han/hun ringer Brønnøysundregistrene og avvente svaret derfra, før innmelding skjer. Telefonnummeret til Brønnøysundregistrene er 75 00 75 00.

I vedlegg 1 er det et eksempel på innmeldingsblankett som trossamfunn kan bruke.

Når innmeldingen er gjennomført

Når innmelding er gjennomført skal forstander registrere innmeldingen i medlemsregisteret og fylle ut og gi innmeldingsattest til den som er innmeldt så fort som mulig.

Forstander skal bruke den lovpålagte blanketten "Attest om innmelding i trossamfunn" som finnes på Kulturdepartementets nettsider. Innmelding av barn under 15 år skal attesteres i separat blankett, ikke i foreldrenes innmeldingsattest.

MERK

Det er viktig å huske at barn under 15 år ikke automatisk følger med når foreldrene melder seg inn i og ut av trossamfunn. Barn under 15 år må meldes særskilt inn i og ut av trossamfunn.

Regler om barn under 15 år

Både trossamfunnsloven og lov om Den norske kirke (kirkeoven) har regler om barns medlemskap og tilhørighet.

Barn skal føres i medlemsregisteret på lik linje med voksne. Fram til barnet er 15 år bestemmer foreldrene hvilket trossamfunn barnet eventuelt skal tilhøre. Fra barnet er 12 år har det rett til å få sin mening om inn- og utmelding hørt. Trossamfunnet kan kreve tilskudd for barn som tilhører samfunnet.

Barn av gifte foreldre som tilhører samme trossamfunn, hører automatisk til samme trossamfunn som foreldrene fra fødselen av. Gifte foreldre som er medlem i ulike trossamfunn utenfor Den norske kirke, avgjør i fellesskap om barnet skal være medlem eller høre til et trossamfunn, og eventuelt hvilket trossamfunn det skal være. Barnet hører til samme trossamfunn som mor fra fødselen av dersom foreldrene ikke er gift.

Dersom en av foreldrene er medlem i Den norske kirke, anses barnet for å høre til Den norske kirke fra fødselen av. Foreldrene må selv gi beskjed hvis de ikke ønsker at barnet skal høre til Den norske kirke. Dersom slik beskjed ikke gis, vil barnet høre til Den norske kirke fram til det fyller 18 år med mindre barnet i mellomtiden er døpt og blitt medlem, eller etter fylte 15 år selv melder fra om at det ikke lenger vil høre til Den norske kirke. Hvis det ikke gis beskjed og barnet ikke er døpt, vil barnet automatisk slettes i Den norske kirkes medlemsregister når det fyller 18 år. Andre trossamfunn kan ikke kreve tilskudd for barn som hører til Den norske kirke.

Foreldre kan i fellesskap melde barn under 15 år inn i eller ut av et trossamfunn. Dette gjelder uavhengig av om foreldrene er gift eller ikke. Har en av foreldrene foreldreansvar alene, tar den forelderen avgjørelsen om inn- eller utmelding av barnet.

Det er viktig at forstander gjør foreldre oppmerksomme på at barnets medlemskap eller tilhørighet ikke automatisk følger med når foreldrene eventuelt avslutter sitt medlemskap og melder seg inn i et nytt trossamfunn. Foreldre må selv sørge for at barnets medlemskap eller tilhørighet avsluttes, og eventuelt melde barnet inn i foreldrenes nye trossamfunn dersom det er ønskelig.

Ved foreldres inn- eller utmelding av barn under 15 år gjelder ellers de samme krav som for voksne, bortsett fra at det er foreldrene som gjør inn- eller utmelding på vegne av barnet.

Ved innmelding av barn under 15 år SKAL forstander:

- Spørre foreldrene om de er gift med hverandre.
 - Hvis de er gift og medlem av samme trossamfunn utenfor Den norske kirke, hører barnet fra fødselen av automatisk til samme trossamfunn som foreldrene.
 - Dersom gifte foreldre er medlem av ulike trossamfunn utenfor Den norske kirke, avgjør foreldrene sammen om barnet skal høre til trossamfunnet.
 - Hvis foreldrene ikke er gift med hverandre, hører barnet automatisk til morens trossamfunn fra fødselen av, med mindre far er medlem av Den norske kirke.
- Spørre om en eller begge foreldrene har foreldreansvaret for barnet.
 - Hvis begge har foreldreansvar, må forstander forsikre seg om at begge foreldrene samtykker i innmeldingen av barnet, uavhengig av om foreldrene er gift eller ikke.
 - Har en av foreldrene foreldreansvaret alene, er det bare den forelderen som kan melde barnet inn. Forsøker for eksempel en forelder uten foreldreansvar å melde barnet inn, skal forstander ikke godta innmelding av barnet.
- Hvis andre enn barnets foreldre vil melde barnet inn i trossamfunnet, må forstander spørre om personen er oppnevnt som barnets verge. Hvis svaret er nei, kan vedkommende ikke melde barnet inn.
- Så langt det lar seg gjøre forsikre seg om at barn over 12 år om mulig har fått si sin mening om innmeldingen.

Utmelding

MERK

Å kunne melde seg fritt ut av et trossamfunn når en ønsker, er en rettighet som følger av religionsfriheten.

Forstander skal ikke på noen måte forsøke å hindre eller forsinke noen i å melde seg ut av trossamfunnet. Den som vil melde seg ut trenger ikke begrunne utmeldingen.

Ved utmelding av personer over 15 år SKAL forstander undersøke at:

- Det foreligger en skriftlig melding om utmelding, dersom vedkommende ikke har møtt frem personlig.
- Den som vil melde seg ut er over 15 år. Barn under 15 år kan kun meldes ut av foreldre eller verge.

Ved utmelding av barn under 15 år SKAL forstander:

- Spørre om en eller begge foreldrene har foreldreansvaret for barnet. Hvis begge har foreldreansvar, må forstander forsikre seg om at begge foreldrene samtykker i utmeldingen av barnet.
- Har en av foreldrene foreldreansvaret alene, er det bare denne forelderen som kan melde barnet ut.
- Forsøker forelder uten foreldreansvar å melde barnet ut, kan forstander ikke akseptere utmelding av barnet.
- Hvis andre enn barnets foreldre vil melde barnet ut av trossamfunnet, må forstander spørre om personen er oppnevnt som barnets verge. Hvis svaret er nei, kan vedkommende ikke melde barnet ut.
- Så langt det lar seg gjøre, forsikre seg om at barn over 12 år om mulig har fått si sin mening om utmeldingen.

Trossamfunnet kan lage blanketter eller skjema som foreldre/verge kan fylle ut, både ved inn- og utmelding, og som gir svar på spørsmålene som skal stilles.

Når utmeldingen er gjennomført

Når utmelding er gjennomført skal forstander registrere utmeldingen i trossamfunnets medlemsregister, og fylle ut og gi utmeldingsattest til den som er utmeldt så snart som mulig. Forstander skal bruke den lovpålagte blanketten "Attest om utmelding av trossamfunn" som finnes på Kulturdepartementets nettsider. Utmelding av barn under 15 år skal attesteres i separat blankett, ikke i foreldrenes attest.

Utmelding gjelder fra den dato skriftlig melding eller personlig fremmøte finner sted.

Lovpålagte fellesblanketter til bruk ved attestering er å finne på Kulturdepartementets nettsider:

www.regjeringen.no/no/tema/tro-og-livssyn/tros-og-livssynssamfunn/innsiktsartikler/skjemablanketter/id447030/

MERK

Det er viktig å være oppmerksom på at det bare er forstander som kan attestere inn- og utmeldinger. Det er ingen begrensninger på hvor mange attester om inn- eller utmeldinger et medlem kan få utstedt.

Personopplysningsloven

Opplysninger om personers medlemskap og tilhørighet i trossamfunn er sensitive personopplysninger.

Slike opplysninger er underlagt et særskilt vern etter personopplysningsloven.

I utgangspunktet er det forbudt å behandle sensitive personopplysninger. Loven fastsetter visse vilkår for når slike opplysninger likevel kan behandles. Flere av disse vilkårene gjelder også for trossamfunn:

- Den registrerte har gitt sitt uttrykkelige samtykke
- Organisasjoner med et religiøst formål, slik som trossamfunn, kan behandle personopplysninger om nåværende og tidligere medlemmer. Etter dette vilkåret kan personopplysninger ikke utleveres til andre uten medlemmets samtykke.
- Behandlingen er nødvendig i forbindelse med rettskrav. For eksempel krav om tilskudd etter trossamfunnsloven. Dette vilkåret krever ikke medlemmets samtykke.

For å sikre et mest mulig korrekt grunnlag for utbetaling av tilskudd til trossamfunnene, kan derfor opplysninger om medlemskap i trossamfunn, koblet til fødselsnummer, gis videre fra trossamfunn til myndighetene. Trossamfunn kan ikke gi uvedkommende opplysninger om hvem som er medlem i trossamfunnet, med mindre hvert enkelt medlem aktivt samtykker i dette.

Forstander har lovpålagt taushetsplikt. Andre ansatte og frivillige i trossamfunnet, inkludert styremedlemmer, bør undertegne en taushetserklæring før de gis tilgang til dokumenter med medlemsopplysninger.

Trossamfunnets medlemsregister inneholder personopplysninger om både nåværende og tidligere medlemmer, inkludert fødselsnummer. Trossamfunnet bør begrense antallet personer som gis tilgang til medlemsregisteret. Kun forstander, styremedlemmer og andre ansatte eller frivillige i trossamfunnet som har undertegnet en taushetserklæring og har behov for opplysningene for å kunne utføre sine arbeidsoppgaver i trossamfunnet, bør ha tilgang til medlemsregisteret.

Dersom trossamfunn fører medlemsregisteret på papir, bør det oppbevares i et låsbart skap. Dersom trossamfunn fører et elektronisk medlemsregister, bør nettverk og datamaskiner hvor medlemsregisteret er lagret sikres ved at autoriserte brukere må identifisere seg med passord og brukernavn når de skal logge seg på nettverket eller datamaskinen. Det kan også være nødvendig at medlemsregisteret er passord-beskyttet, særlig hvis datamaskin eller nettverk brukes av personer som ikke skal ha tilgang til medlemsregisteret. Datatilsynet anbefaler bruk av to-faktor autentisering ved pålogging til systemer som inneholder sensitive personopplysninger. Les mer her:

www.datatilsynet.no/rettigheter-og-plikter/virk-somhetenes-plikter/informasj-onssikkerhet/sterk-autentisering/

Dersom trossamfunn for eksempel gir et firma i oppdrag å levere dataløsninger for medlemsregistrering, må trossamfunnet inngå en databehandleravtale med firmaet. Datatilsynet har laget en veileder som går igjennom kravene til en databehandleravtale:

www.datatilsynet.no/regelverk-og-skjema/veiledere/databehandleravtale

Datatilsynet har utarbeidet en veileder om internkontroll og informasjonssikkerhet. Se lenke:

www.datatilsynet.no/regelverk-og-verktoy/veiledere/internkontroll-og-informasj-onssikkerhet/

Trossamfunn med mange medlemmer kan være pliktige til å opprette personvernombud.

www.datatilsynet.no/rettigheter-og-plikter/virk-somhetenes-plikter/personvernombud/hvem-ma-ha-personvernombud/

Medlemmenes rettigheter etter personopplysningsloven

Personopplysningsloven stiller krav om åpenhet om behandling av personopplysninger. Medlemmene har blant annet rett til å få informasjon om og innsyn i opplysningene som trossamfunnene har registrert om dem. Ved innsamling av personopplysninger fra medlemmer eller personer som ønsker å bli medlem, skal trossamfunnet samtidig gi informasjon om blant annet:

- Kontaktopplysninger om den behandlingsansvarlige, det vil si forstander
- Formålet med behandlingen
- Eventuelle mottakere av personopplysningene
- Retten til innsyn, retting og sletting

Opplysninger som skal registreres etter trossamfunnsloven og forskriften til denne, skal ikke slettes. Det betyr at en person som melder seg ut av trossamfunnet, ikke skal slettes fra medlemsregisteret, men registreres som utmeldt.

Datatilsynet har laget veileder om informasjon og åpenhet for virksomheter.

På datatilsynets nettsider finnes det også informasjon om retten til innsyn:

<https://www.datatilsynet.no/regelverk-og-verktoy/veiledere/informasjon-og-apenhet/>

<https://www.datatilsynet.no/rettigheter-og-plikter/den-registrertes-rettigheter/rett-til-innsyn/>

2

Vigsel

Forstander som vigsler

Forstander må være godkjent av fylkesmannen for å få vigselfkompetanse (se heftets del 1). For at forstander skal kunne gjennomføre vigsler må vigselfritualet trossamfunnet benytter, være godkjent av Barne, ungdoms og familiedirektoratet (Bufdir).

Det er et vilkår for godkjenning at vigselfritualet ikke strider mot norsk lov og alminnelige likestillingsprinsipper. Vigselfritualer med for eksempel medgift vil derfor ikke bli godkjent. Det er også et vilkår at det er de samme spørsmålene som blir stilt til begge brudefolkene. Det kan være tillatt å gjengi direkte sitater fra religiøse verker selv om disse sitatene kan stride mot alminnelige likestillingsprinsipper. For at Bufdir skal kunne vurdere om vigselfritualet inneholder elementer som strider mot norsk lov eller alminnelige likestillingsprinsipper, må trossamfunnet sende hele vigselfseremonien for godkjenning.

Når vigselfritualet i sin helhet er godkjent, følger det av ekteskapsloven at forstanderen har myndighet til å utføre vigsler. Det betyr at forstander har vigselfkompetanse.

MERK

Trossamfunn må bruke vigselfritualet som er godkjent hos BUF-dir for å være sikker på at ekteskap er gyldig.

Trossamfunn i Norge har ikke adgang til å utføre vigself etter et annet lands lovgiving.

Reglene for ekteskap og skilsmisse i Norge gjelder uavhengig av brudeparets tros- og livssynsmessige tilhørighet. Forstander i registrerte trossamfunn med vigselfrett har ansvar for at de som gifter seg kjenner til at de er viet i henhold til norsk ekteskapslovgiving.

MERK

Trossamfunn som ikke følger reglene som gjelder, herunder ikke bruker det godkjente vigselfritualet, kan miste vigselfretten og tilskuddet.

Vigself og tjenstedistrikt

Når det gjelder vigself, er ikke den stedlige kompetanse til forstander nærmere regulert i ekteskapsloven. Det er lagt til grunn at forstander kan vie utenfor sitt tjenstedistrikt så lenge vigselfen finner sted innenfor trossamfunnet og etter trossamfunnets godkjente vigselfritual, jf. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Rundskriv Q-20/2016 Lov 4. juli 1991 nr 47 om ekteskap.

Forstander har ikke anledning til å foreta vigsler utenfor landets grenser.

Regler om vigself

Trossamfunn med vigselfrett må følge norsk lov og reglene om vigself i ekteskapsloven. Nedenfor gjennomgås disse reglene.

Før vigselfen

Før vigselfen skal forstander ha mottatt en attest fra folkeregistermyndigheten som viser at vilkårene for at partene kan inngå ekteskap, er oppfylt. En slik attest kalles prøvingsattest.

At vilkårene for å inngå ekteskap er prøvet betyr at folkeregistermyndigheten har kontrollert at partene som skal inngå ekteskap oppfyller vilkårene i ekteskapsloven. Prøvingen foregår på bakgrunn av partenes egenerklæringer, forlovererklæringer, folke-registermyndighetens opplysninger og annen aktuell dokumentasjon.

En prøvingsattest fra folkeregistermyndigheten er gyldig i fire måneder fra den er utstedt. Forstander kan ikke vie dersom det ikke foreligger gyldig prøvingsattest på vigselstidspunktet. Et ekteskap er ugyldig dersom det inngås uten gyldig prøvingsattest.

Informasjon om prøving av ekteskapet finnes på nettsiden: <http://www.skatteetaten.no/person/folkeregister/ekteskap/ekteskap-i-norge/>

På denne nettsiden finnes også skjemaer som partene og forlovere må fylle ut for å få prøvet ekteskapsvilkårene hos folkeregistermyndigheten. Se skjemaene: Erklæring for brudefolkene (Q-0150B) og Forlovererklæring (Q-0151B).

Vigselsattest er skjemaet som skal fylles ut etter vigselen.

Selv om trossamfunnet har mottatt prøvingsattest fra folkeregistermyndigheten, har forstanderen likevel en plikt til å påse at reglene for inngåelse av

ekteskap blir fulgt. Mener forstanderen at folke-registerets prøving er feil, skal ikke forstanderen vie partene. Ved tvil, kan forstanderen utsette vigselen til partene som skal gifte seg har skaffet bevis for at reglene er fulgt.

Hvis forstanderen for eksempel har kjennskap til at et ekteskap ikke er etter begge parter frie vilje, har forstanderen plikt til ikke å vie partene. Dersom det likevel blir gjort, kan forstanderen etter straffeloven dømmes for medvirkning til tvangsekteskap.

Dersom en eller begge parter som skal gifte seg er utenlandske statsborgere og ikke fast bosatt i Norge, må han eller hun legge fram dokumentasjon som viser at det ikke er noe til hinder for at hun eller han inngår ekteskap i Norge (ekteskapsattest). Dokumentasjon om lovlig opphold i Norge må også legges fram.

Før vigselen er det viktig at brudefolkene legitimerer seg for å vise at de er personene som det er foretatt prøving for. Pass, førerkort og bankkort kan legges fram som legitimasjon.

Viktige regler er:

- Ekteskapet må inngås av fri vilje og ekteparet må anerkjenne hverandres like rett til skilsmisse.
- Partene som skal gifte seg må ikke være i nær slekt. Det vil si søsken, eller slektninger i rett opp- eller nedstigende linje.
- Ingen av partene må være gift med andre, heller ikke i utlandet.
- Utenlandske statsborgere som gifter seg må ha lovlig opphold i Norge.
- Den som er under 18 år kan ikke inngå ekteskap.

Vigselen

Som vigsler utfører forstander en offentligrettslig handling og må følge reglene som gjelder. Forstander er pålagt å bruke vigselsritualet som trossamfunnet har fått godkjent av BUF-dir.

Ekteskapsloven § 11 har regler for hvordan ekteskapet skal inngås:

- Partene som skal gifte seg må møte personlig og samtidig for en vigsler.
- Mens begge er til stede skal de erklære at de ønsker å gifte seg med hverandre.
- Vigsler erklærer deretter at de er gift.
- Minst to vitner over 18 år skal være til stede under vigselen.

Hvis denne fremgangsmåten ikke er fulgt, anses ikke ekteskapet som inngått, og er ugyldig. Det betyr for eksempel at ekteskap inngått ved stedfortreder eller per telefon ikke er gyldige.

Et ekteskap vil også være ugyldig dersom den som foretar vigselen ikke har vigselskompetanse.

MERK

Forstander med vigselskompetanse kan ikke overlate vigselhåndlingen til andre personer i trossamfunnet, som for eksempel en religiøs leder.

Ifølge ekteskapsloven kan forstander med vigselskompetanse nekte å vie om en av personene, eller begge, ikke er medlem i trossamfunnet. Forstander kan også nekte om en av personene er skilt og den tidligere ektefellen lever. Forstander har heller ingen plikt til å vie personer av samme kjønn selv om det etter norsk lov er tillatt for to av samme kjønn å gifte seg.

Forstander kan vie to av samme kjønn dersom trossamfunnet har fått godkjent et vigselsritual av BUF-dir som omfatter to av samme kjønn.

Etter vigselen

Etter vigselen har forstander følgende oppgaver:

- Meldingsdelen på blanketten "Prøvingsattest/melding om vigsel/vigselsbok" (Q-0309), skal fylles ut.
- Meldingen skal sendes i bekreftet kopi til folkeregistermyndigheten innen tre dager.
- Originalversjon av blanketten utgjør trossamfunnets dokumentasjon på vigselhåndlingen og beholdes av forstander.
- En bekreftet kopi av meldingen gis til brudefolkene. Den utgjør en midlertidig vigselsattest fram til folkeregistermyndigheten har mottatt meldingen om vigsel og skrevet ut vigselsattest til ekteparet (Vigselsattest– Q-0155).

MERK

Etter § 11 i forskrift om trossamfunn skal forstander føre vigsler (navn på ektefeller og dato) i trossamfunnets medlemsregister (se også § 1 i forskrift om registrering og melding av vigsel).

Rundskriv og brosjyrer om inngåelse av ekteskap:

Rundskriv Q 20/2016 Lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap

<http://www.regjeringen.no/no/dokumenter/rundskriv-q-202016-ekteskapsloven/id2469009/>

Brosjyre om regler for å inngå ekteskap i utlandet:

http://www.regjeringen.no/no/dokument/dep/bld/veiledninger_brosjyrer/id2083/

Tvangsekteskap

Retten til selv å velge ektefelle er nedfelt i internasjonale konvensjoner. Å tvinge noen til å inngå ekteskap er forbudt ved norsk lov og krenker grunnleggende menneskerettigheter.

MERK

I ekteskapslovens § 1b står det: Kvinner og menn har samme rett til fritt å velge ektefelle. Ekteskap skal inngås av egen fri vilje og med eget samtykke.

Familiens tradisjon for eller ønske om å velge ektefelle for familiemedlemmer, går ikke foran den selvstendige rett den enkelte har til selv å velge ektefelle. Gjør den det, er det tvangsekteskap. Det er viktig at forstander er oppmerksom på at tvangsekteskap er forbudt og straffbart i Norge. De som tvinger, eller forsøker å tvinge, andre til å gifte seg kan risikere fengsel inntil 6 år. Det samme gjelder for personer som medvirker til tvangsekteskap.

Det er også viktig at forstander er oppmerksom på at dersom foreldre inngår en avtale om at deres barn i framtiden skal inngå ekteskap, så vil ikke en slik avtale være bindende etter norsk lov.

Hvis noen er tvunget til å inngå ekteskap, kan de det gjelder reise sak for å få ekteskapet kjent ugyldig.

Arrangerte ekteskap

Enkelte minoritetsgrupper fortsetter tradisjonen med å arrangere ekteskap for sine barn eller andre familiemedlemmer etter at de kommer til Norge. Arrangerte ekteskap er ikke i strid med norsk lov eller internasjonale konvensjoner. Det som strider mot norsk lov og internasjonale konvensjoner, er å anvende fysisk eller psykisk tvang for å få den ene eller begge parter til å inngå ekteskap mot sin vilje.

Det kan være uklare grenser mellom å arrangere ekteskap og å bruke tvang. Forstandere i trossamfunn der arrangerte ekteskap er vanlig blant medlemmene, oppfordres derfor til å formidle norsk og internasjonal lovgivning om tvangsekteskap til medlemmene i trossamfunnet.

Det finnes ulike rådgivningstjenester og hjelpetiltak om hvordan avverge tvangsekteskap. For linker og adresser, se heftets vedlegg 1.

Det finnes også informasjon på nettsiden:

www.tvangsekteskap.no

Søskenbarnektenskap

Det er ikke forbudt i Norge å inngå ekteskap mellom søskenbarn (fetter og kusiner), men når foreldrene er i slekt er det høyere risiko for å få barn med sykdom og medfødte misdannelser, dødfødsel, spedbarnsdød og forkortet levealder.

På helsenorge.no kan du lese mer om risikoen ved å få barn når foreldrene er i slekt :

<https://helsenorge.no/gravid/barn-nar-foreldrene-er-i-slekt>

3

Tilskudd etter
trossamfunnsloven

Tilskudd til trossamfunn

Det er trossamfunnets styre som er ansvarlig for å sende inn krav om tilskudd. Mange trossamfunn velger å la forstanderen ta seg av denne oppgaven.

Hvordan kreve tilskudd

Trossamfunnet krever om statlig og kommunalt tilskudd sendes til Fylkesmannen i fylket der trossamfunnet er registrert. Fristen for å kreve tilskudd er 1. mars. For å få tilskudd må trossamfunnet overholde denne fristen.

Den årlige satsen for beregning av statstilskudd kunngjøres på Kulturdepartementets nettsider og i et eget rundskriv til fylkesmennene, vanligvis innen utgangen av april.

Kravskjema og medlemsliste

Kravskjema fylles ut med opplysninger om trossamfunnets navn, postadresse, bankkontonummer og organisasjonsnummer. Det sendes inn sammen med en liste med fødselsnumre for medlemmer trossamfunnet krever tilskudd for.

Setningen skal være: Listen med medlemmenes fødselsnumre skal foreligge elektronisk på en CD eller minnepinne. Medlemsliste og kravskjema kan ikke sendes som e-post eller som vedlegg til e-post. Kravskjema og medlemsliste bør sendes rekommandert. Ta eventuelt kontakt med Posten (www.posten.no) for mer informasjon. Kravskjema og medlemsliste kan også leveres hos Fylkesmannen.

Trossamfunnet kan bare kreve tilskudd for medlemmer det hadde per 1. januar det aktuelle tilskuddsåret. Kontrollen av fødselsnumrene skjer på grunnlag av data per denne dato. Nye medlemmer etter 1. januar skal ikke tas med i listen som sendes inn.

Listen skal kun inneholde medlemmenes fødselsnumre (11 siffer). Denne skal utformes med fødselsnumrene fortløpende nedover, ett på hver linje. Se følgende eksempel:

01087240182
01087241138
01087243300
01087244366
01087244528

Første kontroll av fødselsnumre og utbetaling av tilskudd

Fylkesmannen videresender trossamfunnets liste med fødselsnumre til Brønnøysundregistrene, som kontrollerer listen mot folkeregisteret, Den norske kirkes medlemsregister og andre tros- og livssynssamfunns innsendte medlemslister. Formålet med kontrollen er å sikre et mest mulig korrekt grunnlag for utbetaling av tilskudd.

Etter gjennomført kontroll utbetaler Fylkesmannen statstilskudd.

Fylkesmannen sender lister fra Brønnøysundregistrene til trossamfunnet som viser hvor mange medlemmer trossamfunnet får tilskudd for. Listene viser også hvor mange og hvilke medlemmer/fødselsnumre trossamfunnet ikke får tilskudd for. Disse uavklarte fødselsnumrene kan tilhøre følgende kategorier:

- Ugyldig fødselsnummer
- D-nummer
- Født etter 1. januar i tilskuddsåret
- Død per 1. januar i tilskuddsåret
- Verken norsk statsborger eller utlending bosatt i riket
- Oppført flere ganger i trossamfunnets medlemsliste
- Står oppført i Den norske kirkes medlemsregister eller i et annet tros- eller livssynssamfunns medlemsliste.

MERK

På grunn av personvern hensyn får ikke trossamfunnet vite hvilke andre tros- eller livssynssamfunn dobbeltførte personer står oppført i.

Andre kontroll av fødselsnumre og eventuell utbetaling av tilskudd

Trossamfunnet vil sammen med Fylkesmannens vedtak om statstilskudd motta en liste med uavklarte fødselsnumre. Trossamfunnet kan gjøre korreksjoner i denne listen og sende den inn for ny kontroll hos Brønnøysundregistrene (andre kontrollrunde).

I andre kontrollrunde kan trossamfunnet rette ugyldige fødselsnumre og krysse av for dobbeltførte medlemmer som trossamfunnet vil fastholde sitt krav om tilskudd for. Korreksjoner skal kun gjøres i vedlagte liste og i samsvar med veiledningen som gis der. Det tas ikke hensyn til andre måter å korrigere listene på. Korrigert liste skal sendes til Fylkesmannen innen fristen som er oppgitt i Kulturdepartementets rundskriv. Denne fristen kan heller ikke fravikes.

Hvis Brønnøysundregistrenes kontroll av trossamfunnenes korrigerte lister (andre kontrollrunde) viser flere tilskuddsberettigete medlemmer enn i første kontrollrunde, vil Fylkesmannen utbetale statstilskudd for disse.

Klageadgang

Dersom trossamfunnet mener at det har krav på statstilskudd for flere medlemmer enn det Fylkesmannen har utbetalt tilskudd for, kan trossamfunnet klage på Fylkesmannens vedtak.

Fristen for å sende inn klage er tre uker etter at trossamfunnet har mottatt Fylkesmannens vedtak. Klagen sendes til Fylkesmannen. I klagen må det spesifiseres hvor mange flere medlemmer trossamfunnet mener det skulle hatt tilskudd for. Medlemmene som omfattes av klagen må identifiseres med fødselsnummer.

Hvis Fylkesmannen ikke finner at trossamfunnet skal ha tilskudd for medlemmene som omfattes av klagen, vil saken bli videresendt til Kulturdepartementet for behandling.

Når det gjelder personer som står oppført i flere tros- eller livssynssamfunn, har tros- eller livssynssamfunnet utenfor Den norske kirke som personen først tilhørte rett til tilskuddet, med mindre personen

er utmeldt. I behandlingen av klagen kan derfor Fylkesmannen eller Kulturdepartementet be trossamfunnet om å oppgi innmeldingsdatoene til medlemmene som inngår i klagen.

Det er viktig å være oppmerksom på at behandlingen av klagesaker som omfatter medlemmer som står oppført i flere tros- og livssynssamfunn ikke rydder opp i trossamfunnenes medlemsregistre. Den dobbeltførte personen må selv melde seg ut av tros- eller livssynssamfunnet vedkommende ikke ønsker å være medlem i.

Utbetaling av kommunalt tilskudd

Trossamfunnene fremmer krav om statlig og kommunalt tilskudd samtidig. Etter fullført kontroll av fødselsnumre sender Brønnøysundregistrene ut en oversikt til samtlige kommuner som viser antall tilskuddsberettigete medlemmer i de ulike tros- og livssynssamfunnene i kommunene. Tros- og livssynssamfunn som får statstilskudd skal av de kommuner hvor det er bosatt medlemmer, få utbetalt kommunalt tilskudd i henhold til denne oversikten.

Hver enkelt kommune fastsetter egen sats for beregning av kommunalt tilskudd på grunnlag av kommunens årlige budsjetterte utgifter til Den norske kirke og antall medlemmer av Den norske kirke i kommunen. Satser for kommunalt tilskudd vil derfor variere mellom kommuner.

Rapport og regnskap

Statlig og kommunalt tilskudd til trossamfunn skal brukes til religiøse formål. Trossamfunnene skal føre regnskap som viser hvordan mottatte tilskudd er brukt.

- Regnskapet skal sendes til Fylkesmannen innen 10. april.
- Regnskapet skal være attestert av en statsautorisert eller registrert revisor.
- Hvis statstilskuddet er under 100 000 kr trenger regnskapet ikke være attestert av revisor. I slike tilfeller skal det sendes inn en regnskapsoversikt som er undertegnet av trossamfunnets styre.
- Registrerte trossamfunn skal sammen med regnskapet sende inn en kortfattet årsmelding om aktiviteten i trossamfunnet foregående år.
- Samtidig med årsmeldingen skal det opplyses om eventuelle endringer i forhold som det er registrert opplysninger om hos Fylkesmannen, som trossamfunnets navn og adresse, virksomhet og utbredelse, styremedlemmer og vedtekter.

Trossamfunn kan benytte skjema for årsmelding på Kulturdepartementets nettsider:

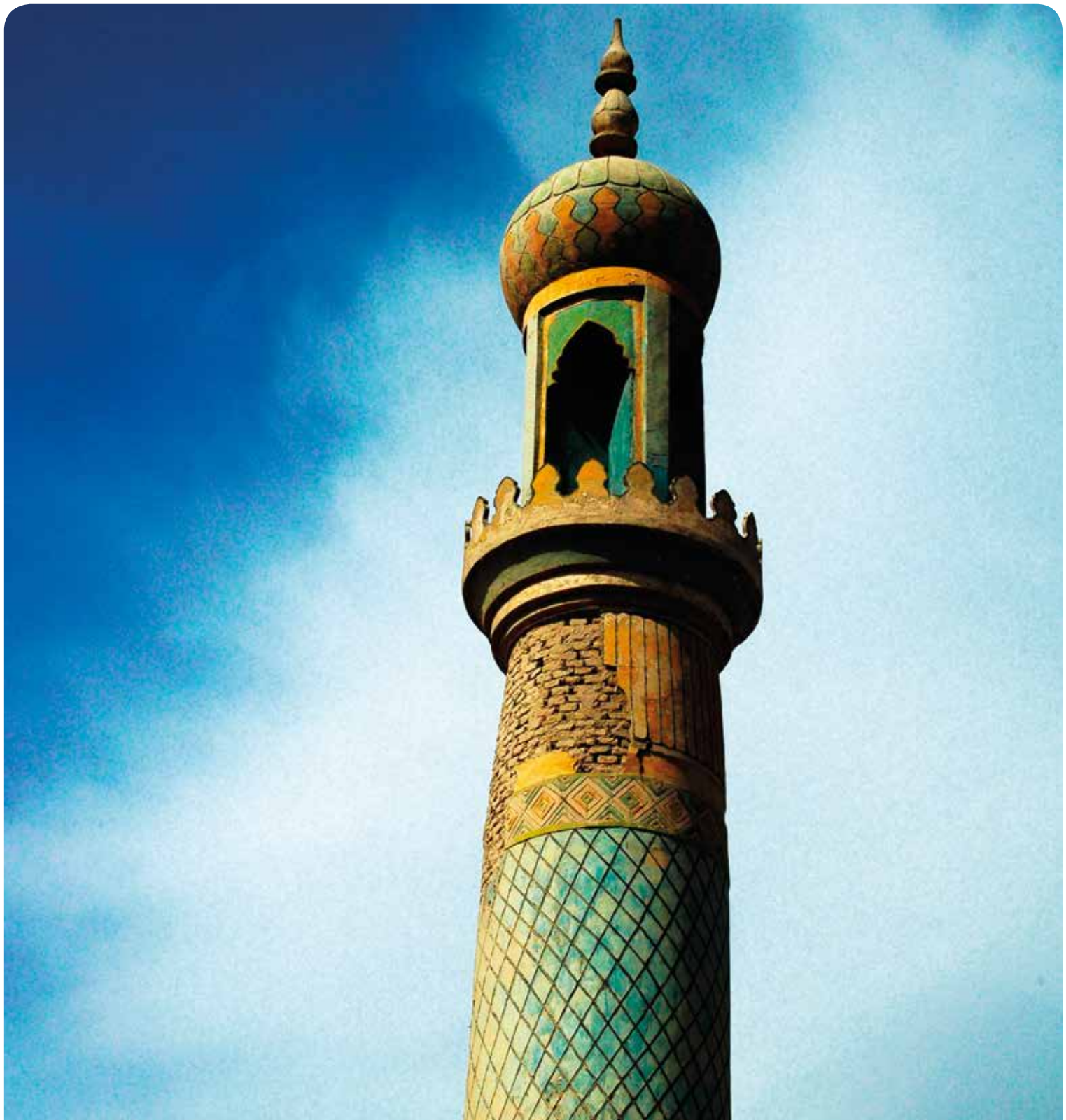
http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/tema/tros-_og_livssynssamfunn/skjemablan-ketter.html?id=447030

Det er trossamfunnets styre som er ansvarlig for føring av regnskapet, utarbeiding av årsrapporten, og for å sende disse dokumentene til Fylkesmannen. Styret kan delegere disse oppgavene til forstander.

Fylkesmannen kan forlenge fristen for innsending av regnskap og årsmelding, men Fylkesmannen vil ikke utbetale statstilskudd dersom regnskap og årsmelding ikke er sendt inn.

4

Annen nyttig informasjon

Forbud mot diskriminering

Det er forbudt å diskriminere på grunn av kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon, omsorgsoppgaver, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, alder, eller kombinasjoner av disse grunnlagene. Med diskriminering menes usaklig forskjellsbehandling. Forskjellsbehandling kan unntaksvis være tillatt. Reglene om diskriminering er samlet i en felles lov - likestillings- og diskrimineringsloven. Loven trådte i kraft 1. januar 2018 og erstatter de fire tidligere diskrimineringslovene. Arbeidsmiljølovens kapittel 13 har også regler om diskriminering. Begge lovene er relevante for trossamfunn.

Den som har blitt utsatt for diskriminering kan klage til Diskrimineringsnemnda som vil gi en uttalelse om hvorvidt loven er brutt. Personen som har blitt diskriminert kan ha krav på oppreisning og/eller erstatning. Nemnda kan ilegge oppreisning i saker innenfor arbeidslivet og erstatning i enkle saksforhold. I andre tilfeller må slike krav fremmes for de alminnelige domstolene.

Diskrimineringsnemnda har fra 1.1. 2018 erstattet Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) som klageorgan. Ombudet gir imidlertid fortsatt veiledning om lovverket og skal være en pådriver for å fremme likestilling og hindre diskriminering i samfunnet. De arbeider blant annet med å avdekke diskriminering i samfunnet og med å formidle kunnskap om likestillingsarbeid til aktuelle aktører. Dersom du har spørsmål om rettigheter eller plikter etter likestillings- og diskrimineringsloven kan du ta kontakt med ombudet, se www.ldo.no.

Diskrimineringsloven

Forbudet mot diskriminering gjelder i utgangspunktet på alle områder. Det betyr at loven må følges overfor de som er ansatt eller søker jobb i trossamfunnet eller i en virksomhet som drives av trossamfunnet. Loven må også følges når det gjelder andre aktiviteter i regi av trossamfunnet. Det er tillatt å forskjellsbehandle på grunn av religion og livssyn i forbindelse med selve religionsutøvelsen i trossamfunnet.

Lovlig forskjellsbehandling

Ikke all forskjellsbehandling er diskriminering. Direkte forskjellsbehandling kan være tillatt dersom forskjellsbehandlingen har et saklig formål, og er nødvendig for å oppnå formålet. I arbeidsforhold er direkte forskjellsbehandling bare tillatt dersom egenskapen har avgjørende betydning for utøvelsen av arbeidet eller yrket. For at forskjellsbehandlingen skal være lovlig må den heller ikke være uforholdsmessig inngripende overfor den eller de som rammes.

For eksempel kan trossamfunn i visse tilfeller behandle personer ulikt hvis dette er religiøst begrunnet, og det er nødvendig for å oppfylle trossamfunnets religiøse formål. Trossamfunn kan forbeholde stillinger og verv for menn dersom det er begrunnet i den religiøse lære. Kvinner som er ansatt i et trossamfunn, skal ha samme vern og vilkår som menn i samme posisjon i trossamfunnet.

Likestillings- og diskrimineringsloven gjelder på alle samfunnsområder, men loven håndheves ikke i familielivet og i andre rent personlige forhold.

Arbeidsmiljøloven

Arbeidsmiljøloven har forbud mot diskriminering i ansettelsesforhold på grunn av politisk syn, medlemskap i arbeidstakerorganisasjon og alder.

Religions- og livssynsutøvelse for personer med nedsatt funksjonsevne

Likestillings- og diskrimineringsloven har forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne. Loven har også regler om at bygninger, IKT-løsninger og andre fysiske omgivelser skal kunne brukes av alle, så langt det ikke medfører en uforholdsmessig byrde for virksomheten. Trossamfunn skal derfor sørge for at forsamlingslokalene så langt som mulig er tilgjengelige også for funksjonshemmede.

Politiattest for personer med oppgaver og ansvar for barn i trossamfunnet

I forskrift om strafferegistrering § 12 nr. 4 bokstav p hjemles utstedelse av politiattest "til bruk for frivillige organisasjoner for personer som, lønnet eller ulønnet, utfører eller skal utføre oppgaver for organisasjonen som innebærer et tillits- eller ansvarsforhold overfor mindreårige eller personer med utviklingshemming".

Trossamfunn kan bruke denne hjemmelen for å kreve at personer som har eller skal ha oppgaver og ansvar for barn i trossamfunnet, legger fram politiattest.

På politiets nettsider kan trossamfunn finne informasjon om hva som kreves av den som ber om politiattest og den som skal søke politiattest. På nettsiden er det også mulighet til å levere søknad om politiattest.

<https://www.politiet.no/tjenester/politiattest/>

Norges idrettsforbund og olympiske og paraolymiske komité (NIF) har for eksempel vedtatt at alle idrettslag skal kreve politiattest fra personer som utfører oppgaver for idrettslaget som innebærer et tillits- eller ansvarsforhold overfor mindreårige eller personer med utviklingshemming. Formålet er å beskytte mot seksuelle overgrep. NIF har utarbeidet en veileder for innhenting og håndtering av politiattester. Veilederen finnes her:

<https://www.idrettsforbundet.no/klubbguiden/politiattest/>

Frivillighet Norge har også utarbeidet en veileder for organisasjoner som skal innhente politiattester fra sine frivillige og/eller ansatte. Denne kan finnes her:

<http://www.frivillighetnorge.no/>

Straffeloven

I almindelig borgerlig straffelov (heretter omtalt som straffeloven) er det tre bestemmelser som er spesielt aktuelle for forstandere å kjenne til. Det er avvergingsplikten (§ 196), mishandling i nære relasjoner og kjønnslemlestelse (§§283 og 284).

Avvergingsplikten (§ 196)

Forstandere og religiøse ledere har gjennom sjelesorg eller religiøs veiledning ofte fortrolige samtaler med mennesker. Her kan man få opplysninger om handlinger som allerede er eller kan bli utført, og som er straffbare etter norsk lov. Det er derfor viktig at forstandere kjenner til avvergingsplikten.

Avvergingsplikten er en plikt enhver har til å forsøke hindre at alvorlige straffbare handlinger finner sted, for eksempel ved å melde fra til politiet. Det betyr at den lovpålagte taushetsplikten må vike for avvergingsplikten.

MERK

Avvergingsplikten gjelder alle. Ved brudd på avvergingsplikten, kan man risikere bot eller fengsel inntil 1 år. Medvirkning er også straffbart.

Eksempler på straffbare handlinger der avvergingsplikten gjelder, er grov legemsbeskadigelse, voldtekt, incest og alle seksuelle handlinger med barn under 16 år, kjønnslemlestelse samt vold eller mishandling i nære relasjoner.

I den nasjonale nettportalen om vold i nære relasjoner, voldtekt og andre seksuelle overgrep - dinutvei.no - finnes mer informasjon om avvergingsplikten:

<https://dinutvei.no/fagpersoner/418-generell-avvergeplikt-etter-straffeloven-196>

Mishandling i nære relasjoner (§ 283)

Mishandling eller vold i nære relasjoner rammes av straffelovens § 283. Nære relasjoner er medlemmer i en husstand eller nær familie, som samboer, ektefelle (også fraskilt), mor, far, barn og andre i vedkommendes omsorg. Vold er ikke bare fysisk vold, men kan også være trusler eller psykisk vold.

Det hender at personer som utøver vold i nære relasjoner kan begrunne dette med henvisning til religiøse tekster, påbud eller kulturelle tradisjoner. For ofre for vold i nære relasjoner kan dette være en stor belastning, og kan gjøre det vanskelig å varsle om overgrep.

På regjeringens nettsider finner du mer informasjon om regjeringens arbeid mot vold i nære relasjoner:

<https://www.regjeringen.no/no/tema/lov-og-rett/vold-i-nare-relasjoner/id2076819/>

Kjønnslemlestelse

Kvinnelig omskjæring eller kjønnslemlestelse er forbudt etter straffelovens §§ 284 og 285 om forbud mot kjønnslemlestelse og kan straffes med fengsel. Medvirkning straffes på samme måte. Straffeforbudet gjelder også når overgrepet utføres i utlandet.

Kjønnslemlestelse eller kvinnelig omskjæring er en form for vold i nære relasjoner. Kjønnslemlestelse er et ødeleggende inngrep på kvinnelige kjønnsorganer, som ofte påfører kvinner kroniske underlivsplager. De som utfører eller forsværer kvinnelige omskjæring begrunner ofte praksisen med religiøse og kulturelle tradisjoner.

Plikt til å avverge kjønnslemlestelse

Med bot eller fengsel inntil ett år straffes yrkesutøvere og ansatte i barnhager, barnevernet, sosialtjenesten, helse- og omsorgstjenesten, skoler, skolefritidsordninger og trossamfunn, som ved anmeldelse eller på annen måte unnlater, å søke å avverge en kjønnslemlestelse. Tilsvarende gjelder for forstandere og religiøse ledere i trossamfunn. Avvergingsplikten gjelder uten hensyn til taushetsplikt. Unnlatsen er ikke straffbar hvis kjønnslemlestelsen ikke kommer til fullbyrdelse eller til straffbart forsøk.

Straffeloven § 283 tredje ledd

Forstandere eller religiøse ledere kan møte utfordringer knyttet til temaet gjennom samtale med ofre for kjønnslemlestelse eller potensielle overgripere. Avvergelsesplikten gjelder uten hensyn til taushetsplikt.

Nasjonalt kunnskapssenter for vold og traumatisk stress (NKVTS) har utarbeidet en veileder på nett for de som møter jenter eller kvinner som er utsatt for kjønnslemlestelse i arbeidet sitt. I veiviseren er det informasjon om hvordan føre samtaler om tema, og ulike hjelpemidler og kontaktinstanser for rådgivning. På denne nettsiden finner du også brosjyrer om tema på flere språk, som for eksempel engelsk, fransk, somali, tigrinja, amharisk og arabisk.

Veilederen finnes på følgende nettside:

<https://www.nkvts.no/sites/Veiviser-KL/Pages/default.aspx>

dinutvei.no

Vold i nære relasjoner, overgrep og voldtekt kan ramme mennesker uansett alder og kjønn. Ikke alle vet hva slags hjelp de kan få eller hvor hjelpen finnes. Mange ønsker også mer kunnskap om vold og overgrep.

dinutvei.no er en nasjonal nettportal som gir oversikt over ulike hjelpetilbud, der man er eller over hele landet. På dinutvei.no finner du også informasjon, fagstoff og en spørsmål og svartjeneste, hvor du kan stille spørsmål og få svar anonymt.

Nettportalen gir oversikt og informasjon til utsatte for vold, overgrep og voldtekt, pårørende og bekymrede, de som utøver vold og til fagpersoner. Portalen er en del av regjeringens innsats for å forebygge vold i nære relasjoner.

dinutvei.no er utviklet av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) i samarbeid med Regionale ressursentre om vold og traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS), Krisesentersekretariatet og Norske kvinners sanitetsforening (N.K.S) på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet.

<https://www.dinutvei.no>

Radikalisering og voldelig ekstremisme

Regjeringen har laget en handlingsplan mot radikalisering og voldelig ekstremisme. Med denne planen ønsker regjeringen å styrke arbeidet med å forebygge radikalisering og voldelig ekstremisme. Tros- og livssynssamfunn er viktige samarbeidspartnere for det offentlige i forebyggingen av radikalisering og voldelig ekstremisme. Du kan lese mer om handlingsplanen her:

<https://www.regjeringen.no/no/sub/radikalisering/om-forebyggende-arbeid/regjeringens-handlingsplan/id665364/>

Religion kan spille en rolle i radikaliseringsprosesser og det er viktig at tros- og livssynssamfunn, og særlig ledere i samfunnene, har kunnskap om radikalisering og voldelig ekstremisme. På nettsiden radikalisering.no kan man finne hjelp, råd eller kunnskap om radikalisering og voldelig ekstremisme. Nettsiden kan være nyttig for ledere i tros- og livssynssamfunn og andre i tros- og livssynssamfunnet som jobber med ungdom.

<https://www.radikalisering.no>

Arbeids- og oppholdstillatelse for religiøse ledere

Mange trossamfunn i Norge kan være avhengig av å hente kvalifiserte religiøse ledere fra utlandet.

Informasjon om lovverket knyttet til arbeids- og oppholdstillatelse for religiøse ledere og hvordan søke, kan fås hos Utlendingsdirektoratet som forvalter dette regelverket.

Mer informasjon finnes på www.udi.no

5

Vedlegg

Vedlegg 1

Lenker til relevante institusjoner eller organisasjoner

www.fylkesmannen.no

Fylkesmannen registrerer trossamfunn, behandler krav om statstilskudd og ser til at trossamfunnenes virksomhet er i tråd med lov og forskrifter. Fylkesmannen er klageinstans for saker som gjelder kommunenes tilskudd

www.ldo.no

Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO)

Gir veiledning om diskrimineringslovverket og er pådriver for likestilling og mangfold. De arbeider blant annet med formidling av kunnskap om likestilling og overvåkning av hva slags diskriminering som skjer i samfunnet.

www.imdi.no

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) er et forvaltningsorgan under Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet (BLD). IMDi iverksetter integrerings- og mangfoldspolitikken. Viktige oppgaver knyttet til arbeid mot tvangsekteskap er for eksempel lagt til IMDi.

www.regjeringen.no

Kulturdepartementet har særskilt ansvar for regjeringens tros- og livssynspolitikk, blant annet trossamfunnsloven. På departementets nettside, under tema tros- og livssynssamfunn, finnes relevant informasjon om politikken og utvalgte skjemablanketter til bruk i trossamfunnene, blant annet for attestering av inn- og utmeldinger i trossamfunnet.

www.trooglivssyn.no

Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn er en paraplyorganisasjon for tros- og livssynssamfunn i Norge. STL arbeider for å fremme forståelse og respekt mellom tros- og livssynssamfunn og deres representanter i Norge. STL er pådriver for å sikre likestilling mellom tros- og livssynssamfunn, og bistår sine medlemmer i arbeidet for å ivareta sine rettigheter. På nettsiden til STL finner du nyttig informasjon om det flerreligiøse Norge.

www.norge.no

Dette er en nettside etablert av **Direktoratet for forvaltning og IKT (DIFI)**. Nettsiden gir viktig informasjon om tjenester fra det offentlige, blant annet informasjon relatert til tros- og livssynsfeltet.

Flere adresser knyttet til tvangsekteskap og kjønnslemlestelse

kompetanseteamet@bufdir.no

Kompetanseteamet mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse
Tlf: 47 80 90 50

info.tvangsekteskap@redcross.no

Røde kors informasjonstelefon om tvangsekteskap og kjønnslemlestelse
Tlf: 815 55 201

seif@seif.no

Selvhjelp for innvandrere og flyktninger
Tlf: 22 03 48 30

Vedlegg 2

Eksempel på innmeldingsblankett

Innmelding i trossamfunnet "Religionen" (Bruk blokkbokstaver)

Personlige opplysninger (må fylles ut):

Fornavn:	Etternavn:
Adresse:	
Postnummer/sted:	
Personnr (11 siffer):	
Bostedskommune ifølge folkeregisteret:	
Telefon:	
E-post:	

- ☐ Jeg er ikke medlem i et annet tros- eller livssynssamfunn (gjelder også Den norske kirke).
- ☐ Jeg er medlem i et annet tros- eller livssynssamfunn, men ønsker å stå som organisasjonsmedlem i trossamfunnet.

Viktig informasjon:

Når trossamfunnet har mottatt innmeldingsblankett ferdig utfylt, vil du motta en innmeldingsattest. Dette er bevis på at du er medlem hos oss.

Etter lov om trdomssamfunn og ymist anna kreves det liste over medlemmenes fødselsnumre ved utbetaling av tilskudd til trossamfunn. Våre medlemmers fødselsnummer oppgis derfor i forbindelse med innsending om krav om tilskudd til fylkesmannen. Når kontroll av fødselsnumre er gjennomført slettes disse av fylkesmannen og Brønnøysundregistrene som foretar kontrollen.

Det er frivillig om du vil oppgi fødselsnummer. Dersom du ikke gjør det, kan ikke trossamfunnet kreve tilskudd for deg. Kontaktinformasjon forstander: Ole Olesen, mobil 900 00 00

Underskrift (Merk: Barn under 15 år må ha foreldrenes underskrift):

Sted:
Dato (dd/mm/åå):
Signatur:

Skjemaet sendes som brevpost (merket innmelding) eller som elektronisk dokument:

Oppgi trossamfunnets postadresse og e-postadresse.

Notater

[illegible]

Utgitt av:
Kulturdepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere eksemplarer fra:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 222 40 000

Publikasjonskode: V-953 B
Design: Gjerholm Design

Trykk: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
10/2018 – opplag 1 000

